

СУПАСТАЎЛЯЛЬНЫ АНАЛІЗ СУФІКСАЛЬНА-СКЛАДАНЫХ СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧЫХ ТЭРМІНАЎ У РУСКАЙ І БЕЛАРУСКАЙ МОВАХ

Крыніцай выбаркі матэрыялу для нашага даследавання з'явіўся “Руска-беларускі слоўнік сельскагаспадарчых тэрмінаў” пад рэдакцыяй М. В. Бірылы і Г. У. Арашонкавай (Мн., 1994), а таксама трохтомны “Руска-беларускі слоўнік” пад рэдакцыяй Я. Коласа, К. Крапівы і П. Глебкі (Мн., 1993).

Як вядома, суфіксальна-складаныя назоўнікі (і ў рускай, і ў беларускай мовах) утвараюцца пляхам злучэння дзвюх (або болей) утваральных асноў са словаўтваральным фармантам. У якасці апорнай у такіх лексічных адзінках выступае аснова назоўніка або дзеяслова. Трэба адзначыць, што большасць суфіксальна-складаных сельскагаспадарчых тэрмінаў – гэта назвы розных відаў тэхнікі (дзёрназнімальнік, зернедрабілка), а таксама тэрмінаадзінкі катэгорыі “працэсы, дзеянні” (бульбасарціроўка, кармаперапрацоўка).

Карыстаючыся фактычным матэрыялам вышэй адзначаных крыніц, мы змоглі выявіць наступныя адпаведнасці паміж рускім і беларускім варыянтамі сельскагаспадарчых тэрмінаў у сферы фіксацыі.

1. У пераважнай большасці даследуемых тэрмінаў назіраецца супадзенне словаўтваральнай базы і словаўтваральнага фарманта:

бурт-о-уклад-чик – бурт-а-ўклад-чык

корм-о-загруз-чик – корм-а-загруз-чык

круп-о-вей-к-а – круп-а-вей-к-а

кукуруз-о-дробі-лк-а – кукуруз-а-драбі-лк-а

сен-о-волок-уш-а – сен-а-валак-уш-а

солом-о-под'ём-ник – салом-а-пад'ём-нік

У асобных выпадках у гэтай групе назіраецца няпоўнае супадзенне паміж рускім і беларускім варыянтам тэрміна:

а) супадае толькі першая словаўтваральная аснова і словаўтваральны фармант:

сен-о-вороши-лк-а – сен-а-разбівалка

б) супадае толькі другая словаўтваральная аснова і словаўтваральны фармант (такіх выпадкаў значна больш):

жмых-о-дробі-лк-а – макух-а-драбі-лк-а

картофел-е-вод-ств-о – бульб-а-вод-ств-а

свекл-о-под'ём-ник – бурак-а-пад'ём-нік

семен-о-суши-лк-а – насенн-е-сушы-лк-а

в) у асобных выпадках супадаюць абедзве словаўтваральныя асновы, але тэрміны адрозніваюцца словаўтваральным фармантам:

бурт-о-укрыва-тель – бурт-а-ўкрыва-льнік

сноп-о-подава-тель – сноп-а-падава-льнік

2. У другой групе тэрмінаў назіраецца несупадзенне словаўтваральнай базы і словаўтваральнага фарманта:

навоз-о-разбрасыва-тель – гно-е-раскіда-льнік

почв-о-углуби-тель – глеб-а-паглыб-нік

хлеб-о-копни-тель – збожж-а-склада-льнік

кап-а-клад

Акрамя поўнага разыходжання, назіраецца:

а) несупадзенне першай словаўтваральнай асновы і словаўтваральнага фарманта:

картофел-е-сажа-тель – бульб-а-саджа-лк-а

свекл-о-копа-тель – бурак-а-капа-лк-а

У далейшай групе назіраюцца адрозненні ў родзе паміж рускім і беларускім варыянтамі тэрміна.

б) несупадзенне другой словаўтваральнай асновы і словаўтваральнага фарманта:

корм-о-измельчи-тель – корм-а-здравія-льнік

сорт-о-испыта-тель – сорт-а-выпрабава-льнік

Акрамя вышэй адзначаных выпадкаў супадзенняў і разыходжанняў, рускі суфіксальна-складаны тэрмін можа мець два беларускія адпаведнікі: адзін з іх поўнасьцю супадае з рускім варыянтам, а другі – не:

льн-о-молоти-лк-а – льн-о-малаці-лк-а

льн-о-малат-арн-я

сен-о-падбор-щик – сен-а-падбор-шчык
сен-а-падбір-альнік

У адзінкавых выпадках рускаму суфіксальна-складанаму тэрміну адпавядае беларуская аналітычная адзінка і сінанімічны ёй афіксальны назоўнік:
перв-о-тёл-к-а – карова першым цялём
пяшчачка

Электронный архив библиотеки МГУ имени А.А. Кулешова